«ΤΑΑΠΟΝΕΡΑ ΤΟΥ '12 ΑΚΟΜΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ...»

Media: ΦΩΣ **Page:** 1-2 **Published at:** 14-09-2024
Author: **Surface:** 1041.3 cm² **Circulation:** 2620
Subjects:

ΒΛΑΣΗΣ ΑΓΤΖΙΔΗΣ

«ΤΑ ΑΠΟΝΕΡΑ ΤΟΥ '22 ΑΚΟΜΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ...»

Μία εξαιρετική καταγραφή με συγκλονιστικά στοιχεία, που φυλάσσεται ως αρχείο, από τον καταξιωμένο επιστήμονα και συγγραφέα, με αφορμή τη σημερινή μέρα εθνικής μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από τους Νεότουρκους του Κεμάλ

Συνέντευξη στον ΘΕΜΗ ΣΙΝΑΝΟΓΛΟΥ σελ. 2

Media: ΦΩΣ **Page:** 1-2 **Published at:** 14-09-2024

ΒΛΑΣΗΣ ΑΓΤΖΙΔΗΣ

«ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΒΕΝΙΖΕΛΙΚΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ»

Ο σπουδαίος επιστήμονας και συγγραφέας μιλάει για τη 14η Σεπτεμβρίου, ημέρα εθνικής μνήμης της Γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος

Σήμερα είναι μια ιστορική ημερομηνία, 14 Σεπτεμβρίου. Η Βουλή των Ελλήνων έχει ψηφίσει ομόφωνα από το 1998 την ανακήρυξη «της 14ης Σεπτεμβρίου ως ημέρας εθνικής μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος«.

Ήθελα μία συνέντευξη σχετική και βρήκα τον καλύτερο. Έκανε φοβερή δουλειά. Η συνέντευξη αυτή είναι για να φυλαχθεί ως πολύτιμο αρχείο. Ο **Βλάσης Αγτζίδης** είναι σπουδαίος επιστήμονας.

Ποιο είναι, για εσάς, το αγαπημένο βιβλίο σας;

Το πρώτο μου βιβλίο το εξέδωσα το 1990. Είχε τον τίτλο *«Ποντιακός ελληνισμός. Από τη γενοκτονία και τον σταλινισμό στην περεστρόικα»*. Ήταν αποτέλεσμα μιας πρώιμης ερευνητικής προσπάθειας που ξεκίνησε και περατώθηκε πριν από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Με το βιβλίο αυτό κατέθεσα στην επιστημονική κοινότητα των ιστορικών μια άλλη ματιά για τα γεγονότα που καθόριζαν τη μοίρα του ελληνισμού της Ανατολής. Η μελέτη αυτή έγινε δεκτή από τον πανεπιστημιακό χώρο και για αρκετά χρόνια διδασκόταν στο Ιστορικό Τμήμα της Φιλοσοφικής του ΑΠΘ. Ακολούθησε το *«Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Οι συνέπειες για τον ελληνισμό»* που εκδόθηκε δύο μήνες μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Ήταν αποτέλεσμα μιας πολύμηνης περιπλάνησης στη σοβιετική ενδοχώρα και στη λεπτομερή καταγραφή τόσο της ιστορίας και της πραγματικότητας των πολυάνθρωπων ελληνικών κοινοτήτων όσο και των εσωτερικών αντιθέσεων που ήταν εν δυνάμει εστίες συγκρούσεων και πολέμου (Ναγκόρνο Καραμπάχ, Τσετσενία, Κριμαία, αντιπαράθεση Ρωσίας - Ουκρανίας κ.λπ.). Η ολοκληρωμένη μελέτη για τα ζητήματα του παρευξείνιου ελληνισμού βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών το 1995 και εκδόθηκε με τίτλο: *«Παρευξείνιος Διασπορά. Οι ελληνικές εγκαταστάσεις στις βορειοανατολικές περιοχές του Ευξείνου Πόντου»*. Εκδόθηκε, επίσης, και η διδακτορική μου διατριβή στη Φιλοσοφική του ΑΠΘ με τίτλο *«Η εφημερίδα ''Κόκινος Καπνάς'' και ο ελληνισμός του Καυκάσου»*.

Εμένα μού λένε ότι το πιο πρόσφατο «Μικρά Ασία» είναι τρομερό.

Από τα σχετικά πρόσφατα βιβλία αξίζει να υπηρμνευτούν το *«Μικρά Ασία: Ένας οδυνηρός μεταοχηματισμός»* και το *«Πόντος: Μια ιστορία από τον μικρασιατικό Βορρά»* από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος. Καθώς επίσης το *«Μικρασιατική Καταστροφή. Από τη Λούξεμπουργκ και το Γληνό στην ήττα και το τραύμα»* από το Historical Quest. Πάρα πολύ καλά πήγε το τελευταίο μου βιβλίο από τις εκδόσεις Πατάκη με τίτλο *«Μεταξύ Σερβών και Λωζάνης. Πλευράς της μικρασιατικής τραγωδίας»*, που αποτελεί το επιστέγασμα μιας υπερτριακονταετούς έρευνας.

Το Μικρασιατικό είναι η μεγαλύτερη καταστροφή στην Ιστορία χιλιάδων χρόνων των Ελλήνων;

Το 1922 αποτελεί ένα μοναδικό ιστορικό ορόσημο στην Ιστορία όχι μόνο του ελληνισμού, αλλά και όλης της Εγγύς Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου. Εθνικές, εθνοτικές, θρησκευτικές και πολιτιστικές ισορροπίες που διαμόρφωσαν την περιοχή από την ελληνιστική περίοδο καταστράφηκαν βιαίως! Μπορεί το 1204 και το 1453 να ήταν κορυφαίες χρονικές στιγμές στη διαδικασία της συρρίκνωσης του μεσαιωνικού ελληνισμού, όμως οι Έλληνες παράμεναν στους τόπους τους και ανάλογα με τις κατά καιρούς συνθήκες μεγαλουργούσαν. Με τη Μικρασιατική Καταστροφή οι Έλληνες βρέθηκαν εκτός των ιστορικών τους πατρίδων, όπου η παρουσία τους ξεκινάει 3.000 χρόνια πριν. Μετά το 1922, για πρώτη φορά στην Ιστορία, η ανατολική ακτή του Αιγαίου δεν είχε Έλληνες! Το άμεσο γεωπολιτικό πρόβλημα που προκύπτει σήμερα εξαιτίας αυτού του γεγονότος είναι ότι τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου έχασαν την ενδοχώρα τους και βρίσκονται στο στόχαστρο του τουρκικού επεκτατισμού.

Πόσοι Έλληνες σκοτώθηκαν άμεσα ή με κακουχίες (π.χ. τάγματα εργασίας) μέσα σε λίγα χρόνια;

Ακριβή αριθμητικά μεγέθη δεν θα έχουμε ποτέ, γιατί καμιά ελληνική κυβέρνηση μετά το 1922 δεν προσπάθησε να καταγράψει το ανθρώπινο κόστος. Η πλέον σοβαρή μελέτη έγινε από τον σημαντικό ιστορικό Αλέξη Αλεξανδρή που πρόσφατα χάσαμε. Ο Αλεξανδρής σύγκρινε τις απογραφές (πατριαρχική και οθωμανική) που του 1914 με τα στοιχεία που υπάρχουν για μετά το 1922. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο αριθμός των αγνοουμένων μας στη Μικρά Ασία (Ιωνία, Πόντο, Βιθυνία, Καππαδοκία, Βορδούα, Κιλικία κ.ά.) ανέρχεται σε 780.000 άτομα. Ποτέ δεν θα μάθουμε πόσοι από αυτόν τον αριθμό χάθηκαν στα Τάγματα Εργασίας, στις πορείες εξορίας των άμαχων από τον Πόντο, πόσοι εξισλαμίστηκαν. Γνωρίζουμε ότι κατά την ήττα του ελληνικού στρατού και την εγκατάλειψη του άμαχου πληθυσμού από τη βασιλική κυβέρνηση των Αθηνών, από την περιοχή του ελληνικού ελέγχου συνελήφθησαν 100.000 έως 160.000 άτομα, οι οποίοι μεταφέρθηκαν ως όμηροι-σκλάβοι στο εσωτερικό. Από αυτούς διασώθηκαν 16.000 άτομα, που έφτασαν στην Ελλάδα μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης (Ιούλιος 1923).

Υπήρξε συνειδητή απόφαση εξόντωσης;

Την απόφαση για την εξόντωση των μη μουσουλμανικών οθωμανικών κοινοτήτων την έλαβαν οι Νεότουρκοι, οι οποίοι εξέφραζαν ένα ακραίο εθνικιστικό, μιλιταριστικό και αντιοθωμανικό κίνημα. Απόγονος αυτού του κινήματος ήταν και ο Μουσταφά Κεμάλ, καθώς και όλη η ηγετική τουρκική ομάδα που μετά την ήττα Ελλάνων και Αρμενίων το 1922 δημιούργησε τη σύγχρονη Τουρκία, διαλύοντας την Οθωμανική Αυτοκρατορία και καταρτώντας το Χαλιφάτο. Ο τουρκικός εθνικισμός υπήρξε ο καταλύτης των εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή της Εγγύς Ανατολής. Οι νέες εθνικιστικές απόψεις που εμφανίζονται καθορίζουν ως εθνικό χώρο των Τούρκων μια εκτεταμένη περιοχή από το Αιγαίο έως τη θάλασσα της Κίνας. Το πανουρκικό κίνημα στοχεύει ακριβώς στη δημιουργία αυτής της νέας τουρκικής αυτοκρατορίας, όπου δεν θα υπάρχει θέση για κανένα άλλο έθνος, εκτός από αυτό των Τούρκων. Κύριοι υποστηρικτές των τάσεων αυτών ήταν οι Γερμανοί, οι οποίοι, με μια προνοιακή συμμαχία με το τουρκικό εθνικιστικό κίνημα, επεδίωξαν αφενός το ξαναμοίρασμα του παλιού κόσμου των αγορών και των αποικιών και αφετέρου την οικονομική τους κυριαρχία στην Εγγύς Ανατολή με την εξαφάνιση των μόνων ανταγωνιστών τους, των Ελλήνων και των Αρμενίων. Έτσι, κατά την πρώτη περίοδο (1914-1918) που άρχισε η Γενοκτονία των χριστιανικών πληθυσμών, οι Γερμανοί ήταν οι σύμμαχοι των Νεότουρκων. Βέβαια, την περίοδο που ακολούθησε το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και χαρακτηρίστηκε από τον ελληνοτουρκικό πόλεμο, η δεύτερη φάση της Γενοκτονίας είχε ως υποστηρικτές τους Ιταλούς και τους Γάλλους, αλλά και τις ΗΠΑ, από τον χώρο των συμμάχων. Απόλυτη ανοχή στα εγκλήματα κατά αμάχων των κεμαλιστών χαρακτήριζε την πολιτική της νεαρής Σοβιετικής Ένωσης του Βλαδίμιρου Ίλιτς Λένιν. Ο Λένιν αμέσως μετά την επικράτηση των μπολσεβίκων τον Οκτώβρη του 1917 έστρεψε τη νέα κυβέρνηση σε μια φιλογενομενική κατεύθυνση. Και αυτό το πέτυχε εξοντώνοντας την αριστερή αντιπολίτευση, η οποία είχε αντίθετη άποψη.

Πόσοι Έλληνες έφτασαν να ζουν στη Μικρά Ασία στα τελευταία τους χρόνια;

Οι Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας πριν από το 1914 φαίνεται ότι ήταν περί τα 2,2 εκατομμύρια (1,8 στη Μικρά Ασία και 400 χιλιάδες στην Ανατολική Θράκη με την Κωνσταντινούπολη) σε έναν συνολικό πληθυσμό 10 περίπου εκατομμυρίων. Υπάρχουν επίσης εκτιμήσεις ότι ο πληθυσμός των ελληνορθόδοξων ξεπερνούσε τα 2,5 εκατομμύρια άτομα. Οι Έλληνες αποτελούσαν τη δεύτερη μεγαλύτερη πληθυσιακή ομάδα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή και ανέρχονταν στο 20% του συνολικού πληθυσμού. Η πλειονότητα ανήκε στη μουσουλμανική κοινότητα των 7,2 εκατομμυρίων που αποτελούσαν από τουρκόφωνους, Κούρδους, Λαζούς, Άραβες , εξισλαμισμένους ελληνόφωνους, αλβανόφωνους κ.ά. Μετά τους ελληνορθόδοξους ακολουθούσαν οι Αρμένιοι με 649.000 πληθυσμό, οι Εβραίοι με 78.000, οι Βούλγαροι με 6.000, οι Ρομά με 19.000 και διάφοροι άλλων εθνικών καταγωγών 220.000.

Τρομερά στοιχεία. Ποιες πόλεις είχαν τους πιο πολλούς Έλληνες σε αναλογία πληθυσμού με τους Τούρκους;

Σε τρεις περιοχές της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας οι ελληνορθόδοξοι προ του 1914 ήταν ίσοι πληθυσιακά ή υπερτερούσαν κατά τι των μουσουλμάνων: στην πόλη της Σμύρνης, στην Ανατολική Θράκη με την Κωνσταντινούπολη και στον Δυτικό Πόντο.

Πόσοι ήταν οι Έλληνες στη σημερινή Ελλάδα και πόσοι στη Μικρά Ασία;

Στην ελεύθερη Ελλάδα εκείνη την εποχή οι Έλληνες ήταν 4,5 με 5 εκατομμύρια, ενώ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία υπήρχαν 2,2-2,6 εκατομμύρια Έλληνες.

Έγιναν εγκληματικές πολιτικές από τις εθνικές κυβερνήσεις; Πείτε μου τα βασικά λάθη και τους βασικούς υπευθύνους για τη συμφορά.

Τα μεγάλα λάθη έγιναν μετά τις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου του 1920, όταν επανήλθαν στην εξουσία οι αντιβενιζελικοί, δηλαδή οι παλιοί φιλογερμανοί του βασιλιά Κωνσταντίνου. Οι αντιβενιζελικοί χρεώνονται:

- Την υποβάθμιση της Ελλάδας στο συμμαχικό στρατόπεδο λόγω της φιλογερμανικής ουδετερότητας (1915-1917).
- Την υπονόμευση της συμμαχικής επιχείρησης των Δαρδανελλίων το 1915 (και άρα την παράταση του πολέμου, την ολοκλήρωση των Γενοκτονιών και την κοινωνική κατάρρευση της Ρωσίας που έφερε τις επαναστάσεις το 1917).
- Τη μη αποδοχή της πρότασης των Βρετανών για παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα (Σεπτέμβριος 1915).
- Την ανοχή στη Γενοκτονία των χριστιανικών πληθυσμών (Ελλήνων και Αρμενίων) από τους Νεότουρκους.
- Την καλλιέργεια αντιπολεμικών φεισταισθήσεων στους ψηφοφόρους την παραμονή των μοιραίων εκλογών της 1ης Νοεμβρίου 1920 και τη συμμετοχή σε αντιπολεμικές προεκλογικές συγκεντρώσεις με το ΣΕΚΕ.
- Τη συνειδητή διπλωματική υποβάθμιση της Ελλάδας μετά τον Νοέμβριο του 1920.
- Τη διευκόλυνση σε Ιταλούς και Γάλλους να ακυρώσουν τις συμμαχικές υποχρεώσεις και να συνάψουν συμφωνία με τον Κεμάλ.
- Την εν γνώσει τους υπονόμευση της προσπάθειας με τη μείωση του αξιόμαχου στο μικρασιατικό μέτωπο μέσω της πελατειακής πολιτικής που ακολουθήθηκε.
- Την ανάθεση σε μεωμένης ικανότητας στρατιωτικές ηγεσίες να διαχειριστούν τη σύγκρουση με τους κεμαλιστές.
- Την εξαπάτηση του πληθυσμού μετά τη συνδιάσκεψη του Λονδίνου τον Φεβρουάριο-Μάρτιο 1921, όταν συνειδητοποίησαν τις συνέπειες της πολιτικής τους (τα γράφει ο Μεταξάς στο Ημερολόγιο).
- Την πρόκληση της δεύτερης φάσης της Γενοκτονίας στον Πόντο, μετά τη δημόσια ανακοίνωση ότι θα στείλουν στρατό εκεί, χωρίς να έχουν το παραμικρό τέτοιο σχέδιο.
- Την επιβολή έμμεσης δικτατορίας στην Ελλάδα προς τους διαφωνούντες, με συμβολικότερο σημείο τη δολοφονία του Ανδρέα Καβαβάκη.
- Την οργάνωση, χωρίς συμμάχους πλέον, της αποτυχημένης εκστρατείας για κατάληψη της Άγκυρας τον Αύγουστο του 1921.

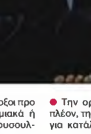

Συνέντευξη στον ΘΕΜΗ ΣΙΝΑΝΟΓΛΟΥ

- Τη μη οχύρωση της Σμύρνης κατά το πρότυπο που ο Κεμάλ οχύρωσε την αφιλλκτη και εκτεθειμένη Άγκυρα.
- Την εγκατάλειψη επί έναν χρόνο του ελληνικού στρατού να ασπίζει στα βάθη της Ανατολής περιμένοντας το μαρώο.
- Τη ναυοθετική απαγόρευση Ποντίων και Μικρασιατών για είσοδο στην Ελλάδα.
- Την εντολή Πρωτοπαπαδάκη 5 ημέρες πριν εισβάλλουν οι Τούρκοι στη Σμύρνη για πλήρη απαγόρευση εξόδου (στοίχισε 100.000-160.000 Έλληνες ομήρους, εκ των οποίων διασώθηκαν οι 16.000).
- Τη διαπαντός υποβάθμιση της Ελλάδας στην Εγγύς Ανατολή και τη δημιουργία της σύγχρονης εθνικιστικής Τουρκίας…

Ήταν ο Ελληνισμός στη Μικρά Ασία τότε πολύ μπροστά οικονομικά και πολιτιστικά από την τωρινή Ελλάδα;

Ναι, στη Μικρά Ασία και στην Ανατολική Θράκη κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία υπήρξαν οι μεταρρυθμίσεις που τις γνωρίζουμε ως Τανζιμάτ. Εκείνη την εποχή συνέβη ένα παράδοξο: στην Οθωμανική Αυτοκρατορία δημιουργήθηκε μια κοσμοπολιτική ελληνική αστική τάξη που αντίστοιχό της δεν υπήρχε στην ελεύθερη Ελλάδα! Αυτό βεβαίως ερμηνεύεται: οι Έλληνες στην Ελλάδα εκείνη την εποχή ανέρχονταν σε 4,5 εκατομμύρια. Ζούσαν σε έναν τελείως διαφορετικό χωρο από κοινωνική και πολιτειακή άποψη. Ο γεωγραφικός χώρος που αποτέλεσε το εδαφος του νεαρού Βασιλείου βρισκόταν στα όρια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι παραγωγικές δυνάμεις ήταν ελάχιστα αναπτυγμένες, το ίδιο και οι υπόλοιπες δομές που ήταν απαραίτητες για τη λειτουργία ενός έθνους-κράτους. Βασικό χαρακτηριστικό στην εξέλιξη της ελλαδικής κοινωνίας ήταν η απουσία σημαντικών αστικών στρωμάτων. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε υπερλειτουργία του κρατικού μηχανισμού, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ισχυρών δεσμών μεταξύ ελεύθερης αγοράς και κρατικής-κομματικής λειτουργίας.

Ενώ στην άλλη πλευρά του Αιγαίου τι γινόταν;

Στην άλλη πλευρά του Αιγαίου η οικονομική ισχύς των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν μεγαλύτερη της πληθυσμιακής τους αναλογίας. Υπολογίζεται ότι το 50% του επενδεδυμένου κεφαλαίου στη βιομηχανία καθως και το 60% σε κλάδους μεταποίησης ανήκαν σε πολίτες που προέρχονταν από τις ελληνικές κοινότητες. Το 1912 από τις 18.063 εμπορικές επιχειρήσεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε Έλληνες ανήκε το 46%, το 23% σε Αρμένιους, το 15% σε μουσουλμάνους.

Εκπληκτικά στοιχεία μού δίνετε.

Υπολογίζεται ότι το 1914 από τις 6.507 βιομηχανίες και βιοτεχνίες το 49% ανήκε σε Οθωμανούς Έλληνες, ενώ Έλληνες ήταν και το 46% των τραπεζιτών. Την ίδια χρονά υπολογίζεται ότι Έλληνες ήταν το 52% των γιατρων, το 49% των φαρμακοποιων, το 52% των αρχιτεκτόνων το 37% των μηχανικών και το 29% των δικηγόρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Πείτε μου ειδικά για την Κωνσταντινούπολη.

Το 1921 στην Κωνσταντινούπολη τα 171 από τα 257 εστιατόρια ανήκαν σε Έλληνες! Όπως και οι 44 από 471 ποτοποιές και οι 528 από τις 654 επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου! Παράλληλα, διέθεταν μια πλήρη εκπαιδευτική δομή με εκατοντάδες σχολεία αλλά και ιψηλού επιπέδου ιδρύματα, όπως η Μεγάλη του Γένους Σχολή (Κωνσταντινούπολη), η Ευαγγελική Σχολή (Σμύρνη), το Φροντιστήριο Τραπεζούντας, την Ιερατική Σχολή στο Ζιντζιντερε (Καππαδοκία) κ.ά. Εντυπωσιακός είναι και ο αριθμός των εφημερίδων που κυκλοφόρησαν. Μόνο στη Σμύρνη οι ελληνικές εφημερίδες και τα περιοδικά που κυκλοφόρησαν κατά καιρούς ανέρχονται σε 135. Η μακροβιότερη ήταν η «Αμάλθεια» (1838-1922). Άλλες σημαντικές εφημερίδες η «Αμφονία» (1880-1922) και η σοσιαλιστική «Ο Εργάτης» (1908-1922).

Τη Σμύρνη την έκαψαν Τούρκοι σίγουρα; Τη θεωρούσαν άπιστη πόλη;

Η σφαγή και η πυρπόλησης της Σμύρνης από τους νικητές του ελληνοτουρκικού πολέμου (1919-1922) είναι ένα από τα μεγάλα εγκλήματα του 20ού αιώνα κατά άμαχου πληθυσμού. Το ζήτημα αυτό αποσιωπήθηκε εντέχνως στην Ελλάδα, της οποίας οι κυριαρχες ελίτ είχαν μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την εξέλιξη αυτή. «Who burned down Izmir?- επιγράφει το άρθρο του στην εφημερίδα *«Today's Zaman»*, στις 19 Μαΐου 2010, ο έγκριτος Τούρκος δημοσιογράφος Orhan Kemal Cengiz. Στο άρθρο αυτό επαναλαμβάνει τη διαπίστωση ότι η Σμύρνη πυροπλήθηκε συνειδητά από τους νικητές ως ένας μοναδικός τρόπος να επιτευχθεί ο κύριος στόχος που έθεσε με ξεκάθαρο τρόπο από το 1908 ο τουρκικός εθνικισμός: να πάψουν να υπάρχουν με οποιονδήποτε τρόπο οι χριστιανικές κοινότητες, ώστε να δημιουργηθουν συνθήκες για την κατασκευή ενός αμιγώς τουρκικού έθνους-κράτους. Είναι πολύ ενδιαφέρον το σύγχρονο φαινόμενο ότι προκύπτει και από κεμαλικά κεμαλικών συγγραφέων -που φέρνουν στο φως Τούρκοι μελετητές- η διαπίστωση ότι η καταστροφή της Σμύρνης δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός, αλλά αποτέλεσμα επιλογής των νικητών για την ολοκλήρωση της εθνικής εκκαθάρισης. O Cengiz συμφωνεί και επαναλαμβάνει τη διαπίστωση ενός άλλου διακεκριμένου Τούρκου δημοσιογράφου, του Emre Akyoz, ο οποίος στο άρθρο του «Bir kemalist'in itiraflari: Izmir'l nicin yakiyorduk?» («Εξομολόγηση ενός κεμαλιστή: Γιατί κάψαμε τη Σμύρνη», εφημερίδα «Sabah», 8 Απριλίου 2010) θυμίζει την α' έκδοση του βιβλίου του Falih Rifki Atay (1894-1971), με τίτλο «Cankaya» (α' έκδοση, εκδ. Dunya Yayinlari, 1958, σελ. 212-213.) Ο Falih Rifki Atay γράφει: *«Γιατί κάψαμε τη Σμύρνη; Γιατί φοβηθήκαμε ότι αν έμεναν τα κτήρια στη θέση τους, δεν θα μπορούσαμε να απαλλαγούμε από τις μειονότητες…"*.

Γιατί έχουμε τόσο μεγάλο αριθμό θυμάτων στη Μικρά Ασία μετά την καταδίωξη του μετώπου;

Γιατί η τότε ελληνική κυβέρνηση των Γούναρη-Πρωτοπαπαδάκη δεν έλαβε κανένα μέτρο για την προστασία του άμαχου πληθυσμού ή την έγκαιρη διαφυγή του. Λίγες ημέρες πριν καταλήφθεί η Σμύρνη από τα κεμαλικά στρατεύματα και αρχίσουν οι βιαιοπραγίες κατά του άμαχου πληθυσμού, η ελληνική βασιλική κυβέρνηση ιοθετεί την τελευταία πρόταση του Αρ. Στεργιόδη και τη μετατρέπει σε επίσημη ελληνική κυβερνητική θέση. Η θέση αυτή έγινε η τελευταία κυβερνητική εντολή προς την Αρμοστεία Σμύρνης πέντε ημέρες πριν καταληφθεί η Σμύρνη. Η εντολή αυτή μη την υπογραφή του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, τότε πρωθυπουργού της Ελλάδος, έγραφε: **«Εγκρίνετε εμποδιοθώση ανοχωρήσιων Έλληνες Μικρασιάτα δι' Ελλάδα, άκομα και όταν έγκαι εύποροι δυνάμεν ανοχωρήσιων μέ συνήθη ταχυδρομικά άτμόπλοια».**

Έκανε εγκλήματα ο ελληνικός στρατός σε τουρκικά χωριά που τους δημιούργησε μάνας;

Παρότι είναι διαδεδομένη η άποψη ότι η σφαγή της Σμύρνης και τις υπόλοιπης Ιωνίας έγινε ως ανταπόδοση υπαρκτών βιαιοτήτων του ελληνικού στρατού κατά την υποχώρηση, η αλήθεια είναι διαφορετική. Η εξόντωση του άμαχου χριστιανικού πληθυσμού, ελληνικού και αρμενικού, έγινε με επίσημες κυβερνητικές εντολές των κεμαλικών αρχων. Ήταν ψυχραιμη και κυνική πολιτική, αποτέλεσμα και ολοκλήρωση των αποφάσεων του ακραίου τουρκικού εθνικισμού του Κομιτάτου Ένωση και Πρόοδος (Νεότουρκοι) που ήδη από το 1911 είχε αποφασίσει επίσημως την εξόντωση του χριστιανικού πληθυσμού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όσον αφορά τις ελληνικές βιαιότητες, είναι γεγονός ότι δεν υπάρχει πόλεμος χωρίς εγκλήματα. Ο ελληνικός στρατός δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση.

Ήταν λάθος να πάμε στην Άγκυρα; Πώς θα κρατούσαμε αχανή ενδοχώρα με πλάτη στη θάλασσα;

Το καλοκαίρι του 1921 τα ελληνικά στρατεύματα διέβησαν την Αλμυρά Έρημο επιχειρήσαν να καταλάβουν την Άγκυρα, εγκαταλελειμμένα πλέον από τους συμμάχους. Η απόφαση ήταν πολιτική και πάρθηκε παρά την αντίθεση του στρατιωτικού επιτελείου. Είχε προηγηθεί η Συνδιάσκεψη του Λονδίνου όπου οι βασιλόφρονες νικητές των εκλογών του Νοεμβρίου του 1920 αντελήφθησαν τα αποτελέσματα των πολλών εγκληματικών λαθών που είχαν κάνει με την επαναφορά του παλιού γερμανόφιλου Κωνσταντίνου Α', καθώς και με το χάσιμο χρόνου στο μικρασιατικό μέτωπο μέχρι να αποφασίσουν να συνεχίσουν την πολιτική του μισητού τους αντιπάλου...

Μόνο που τώρα βρέθηκαν ολομόναχοι στα αγκάθια. Και όταν είδαν την πρόθεση των συμμάχων στο Λονδίνο να αναθεωρήσουν τη Συνθήκη των Σερβών εις βάρος των ελληνικών συμφερόντων, οι «δικοί μας» τους διαβεβαίωσαν ότι μόνοι τους θα εξοντώσουν τον Μουσταφά Κεμάλ και θα καταλάβουν την Άγκυρα. Και επιπλέον θα αποτρέψουν τη δημιουργία κράτους στον Πόντο. Χωρίς όμως να έχουν το παραμικρό σχέδιο για κάτι τέτοιο. Έτσι κατάφεραν να πυροδοτήσουν την κεμαλική αντίδραση, η οποία εκφράστηκε με τη σκληρή εσωτερική εκκαθάριση των Ποντίων (β' φάση της Γενοκτονίας)... Το κάκιστα προετοιμασμένο σχέδιο απέτυχε και ο ελληνικός στρατός παρέμεινε επί έναν ολόκληρο χρόνο έξω από την Άγκυρα, όπου κυριολεκτικά σάπισε περμένοντας την καταστροφή. Η βασιλική κυβέρνηση των Αθηνών έμοιαζε να έχει παραιτηθεί από κάθε θετική δράση... Και αντί, μετά την αποτυχία του καλοκαιριού του 1921, να επιστρέψει ο στρατός στα όρια της περιοχής της Σμύρνης, να οχυρώσει την πόλη και να περιμένει εκεί τον κεμαλικό στρατό να περάσει αυτός αντίστροφα την Αλμυρά Έρημο, περμένοντας τον τελικό τους. Ένα δραματικό τέλος, που σφραγίστηκε με τη συνειδητή εγκατάλειψη του μικρασιατικού ελληνισμού στο έλεος των κεμαλικών συμμοριών.

Μήπως έπρεπε να πάμε προς Κωνσταντινούπολη που το είχαν προτείνει παλαιότερα οι Άγγλοι; Μπορούσαμε να την κρατήσουμε πιο εύκολα λόγω εδαφικής συνέχειας;

Απελπισμένη η κυβέρνηση και ο αρχιστράτηγος Χατζηανέστης για το επί έναν χρόνο αδιέξοδο μπροστά στην Άγκυρα, επιχείρησαν την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης. Μετέφεραν πεζοσυστάσεις από 20.000 στρατιώτες από το μικρασιατικό μέτωπο στην Ανατολική Θράκη με στόχο την κατάληψη. Όμως οι Γάλλοι, οι Βρετανοί και οι Ιταλοί, ως κυρίαρχοι εκείνη τη στιγμή, απαγόρευσαν δια των όπλων την προέλαση προς την Πόλη. Ήταν δεδομένο ότι ουδέποτε οι νικητές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου θα παρέδιδαν την Κωνσταντινούπολη στην Ελλάδα, γιατί ήταν η πρωτεύουσα του παγκοσμιου Ισλάμ. Με μια τέτοια κίνηση υπονόμευαν την παγκόσμια ειρήνη και ειδικά οι Βρετανοί θα απειλούνταν από μαζικές ισλαμικές εξεγέρσεις στις αποικίες τους. Η μόνη ρεαλιστική λύση για την Ήπειρο θα ήταν η αποτέλεσε διάπερο κράτος υπό την επικυριαρχία της Κοινότητας των Εθνών (του τότε ΟΗΕ).

Αντιμετωπίστηκαν ρατσιστικά εδώ οι πρόσφυγες, ως βάρος και ως τουρκόσποροι;

Δυστυχώς η ελλαδική κοινωνία δεν ήταν φιλική προς τους πρόσφυγες. Πολλές είναι οι αιτίες. Κατ' αρχάς, ο Εθνικός Διχασμός από το 1915, όταν το ελληνικό έθνος διχάστηκε σε φιλελεύθερους βενιζελικούς και βασιλικούς. Αργότερα υπήρξε ο ανταγωνισμός για την ακίνητη περιουσία που άφηραν οι μουσουλμάνοι που εκδιώχθηκαν με βάση τη Συνθήκη της Λωζάννης στην Τουρκία. Πολλοί ντόπιοι θέλησαν να καταπατήσουν τα μουσουλμανικά κτήματα και είδαν τους πρόσφυγες ως απειλή.

Ο Βλάσης Αγτζίδης είναι διδάκτωρ σύγχρονης Ιστορίας από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, καθώς και μεθματικός (από τη ΦΜΣ του Καποδιστριακού) με εξειδίκευση την ανάλυση και τον προγραμματισμό Η/Υ. Βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών για τη συγγραφή της ιστορίας των Ελλήνων του παρευξείνιου χώρου (1995). Επίσης, το βιβλίο του «Μικρά Ασία: ένας οδυνηρός μεταχηματισμός» πήρε το Α' βραβείο της Εστίας Νέας Σμύρνης (2016).

Τιμήθηκε δύο φορές με Εύφημο Μνεία από το υπουργείο Εξωτερικων (τον τότε γγ. Απόδημου Ελληνισμού και τον υφυπουργό Γρ. Ψώτη) για τη συμμετοχή του: στην επιχείρηση απεγκλωβισμού των Ελλήνων από τα εμπόλεμο Σοχουμ του Καυκάσου (1993) κατά την περίοδο του πολέμου μεταξύ Αμπχαζίων και Γεωργιανών και στην οργανωτική επιτροπή που συγκρότησε το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού (1995).

Από το '87 αρθρογραφεί σε εφημερίδες και υπήρξε επιστημονικός σύμβουλος σε αρκετά ντοκιμαντέρ της ελληνικής τηλεόρασης. Έχει συμμετάσχει σε επιστημονικά συνέδρια και έχει δώσει πολλές διαλέξεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Δίδαξε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.